

УДК 33.054.23:338.14:336.227.2](477)

Замасло О.Т.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Зубік Н.В.

*магістр
Львівського національного університету імені Івана Франка*

АНАЛІЗ УТРАТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ВІД СХЕМ УХИЛАННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

АННОТАЦІЯ

У статті досліджено втрати державного бюджету України. Розглянуто схеми ухилення від сплати податків та визначено особливості їх застосування. Проаналізовано обсяги оборотів основних схем ухилення від сплати податків. З'ясовано рівень утрат державного бюджету від ухилення від оподаткування. Визначено галузі економіки з найвищим та найнижчим рівнями тінізації.

Ключові слова: державний бюджет, втрати державного бюджету, тінізація економіки, податкові надходження, схеми ухилення від оподаткування, податкове навантаження.

АННОТАЦІЯ

В статті досліджені втрати державного бюджету України. Рассмотрены схемы уклонения от уплаты налогов и определены особенности их применения. Проанализированы объемы оборотов основных схем уклонения от уплаты налогов. Выяснен уровень потерь государственного бюджета от уклонения от налогообложения. Определены отрасли экономики с высоким и низким уровнями тенизации.

Ключевые слова: государственный бюджет, потери государственного бюджета, тенизация экономики, налоговые поступления, схемы уклонения от налогообложения, налоговая нагрузка.

ANNOTATION

The article examines the losses of the state budget of Ukraine. The schemes of evasion from payment of taxes and the features of their application are investigated. The turnover of the major schemes of tax evasion are analysed. The level of state budget losses from tax evasion are clarified. Industries with the highest and the lowest level of shadowing are identified.

Key words: state budget, losses of the state budget, shadow economy, tax revenues, tax evasion, tax burden.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Явище тінізації економіки є звичайним у всіх країнах, включаючи високорозвинені, проте частка цього сектору суттєво відрізняється. Є багато чинників, які впливають на здатність та бажання підприємців сплачувати податки до бюджету. Нераціональна податкова політика, низький рівень податкової культури та інші інституційні чинники провокують пошук нових способів уникнення сплати податків, а також розроблення цілком легальних схем оптимізації оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідженню проблеми ухилення від сплати податків як причини виникнення втрат державного бюджету України присвячено численні праці вітчизняних учених, а саме: З.С. Варналія [2], О.М. Де-

сятнюк [3], Ю.Б. Іванова [7], А.І. Крисоватого [9], В.М. Мельника [10], В.Ю. Дубровського [5], О.М. Підхомного [11] та ін. Проте, незважаючи на широкий спектр досліджень, деякі питання щодо ухилення від оподаткування залишаються актуальними й остаточно не вирішеними.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження обсягів утрат державного бюджету України від застосування схем ухилення від оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Державний бюджет переважно наповнюється за рахунок податкових надходжень. Від своєчасності та повноти справляння податків напряму залежить своєчасне виконання державою своїх функцій. Загальновідомо, що надходження до бюджету за допомогою різних методик можна достовірно оцінити та проаналізувати, спрогнозувати, а от щодо втрат бюджету і як їх спрогнозувати та дати економічну оцінку – завдання набагато складніше, адже «втрата» і те, що ми можемо підрахувати (недостовірно), – це кількість коштів, які фактично були не сплачені як податки.

Наприклад, твердження, що «державна скарбниця щорічно втрачає 10 млрд. грн. через погане адміністрування податку на майно», може бути близьким до правди, оскільки уникнути оподаткування нерухомого майна неможливо: нерухомість не можна приховати, а податок на майно неможливо не сплатити, інакше об'єкт буде конфісковано [5]. Проте важко говорити про неотримані податки від так званих зарплат «у конверті».

Розглянемо детальніше схеми ухилення від сплати податків (рис. 1).

Поряд із вищенаведеними схемами ухилення від оподаткування важливою проблемою є розкрадання податку на додану вартість (ПДВ), у тому числі незаконне відшкодування з бюджету під час експорту. Водночас доцільно зауважити, що після впровадження електронного адміністрування цього податку в 2015 р. проблем із відшкодуванням ПДВ стало менше. Чинники, які зумовлюють використання схем уникнення оподаткування, наведено на рис. 2.

Щодо структури економіки варто зазначити, що в Україні малий бізнес становить менше 16%

від ВВП, тоді як 200 найбільших підприємств реалізують продукцію, що становить 36% від обсягу реалізації всіх підприємств. Окрім цього, зазначимо, що практично всі великі та значна частина середніх підприємств належить до масштабних бізнес-адміністративних груп, які, своєю чергою, здебільшого належать невелико-

му колу надбагатих олігархів, тісно пов'язаних із владою. Тобто можна стверджувати про значну концентрацію власності та виробництва в Україні [6].

Враховуючи дану специфіку структури вітчизняної економіки, можемо припустити, що навіть якщо і малий бізнес більш схильний

Рис. 1. Схеми ухиляння від оподаткування в Україні

Джерело: складено авторами на основі [6]

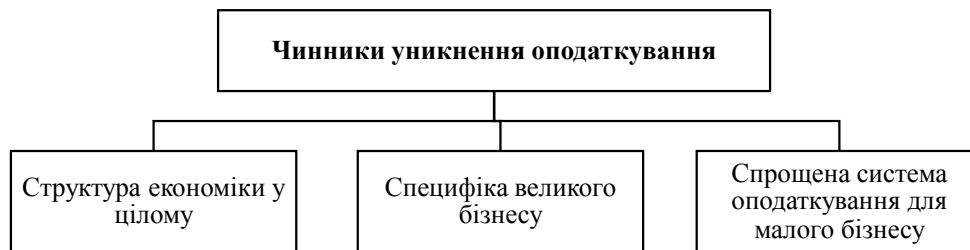

Рис. 2. Чинники, які зумовлюють використання схем уникнення оподаткування

Джерело: складено авторами на основі [6]

Таблиця 1

Аналіз питомої ваги податкових надходжень у структурі доходів державного бюджету України протягом 2013-2017 рр.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
Доходи державного бюджету України, млн. грн.	429986	443983	652031	782748	1016788
Податкові надходження, млн. грн.	341165	355428	507636	650782	828159
Питома вага податкових надходжень у структурі доходів державного бюджету, %	79,34	80,05	77,85	83,14	81,45

Джерело: складено авторами на основі [4]

Таблиця 2

Динаміка податкового навантаження в Україні на макrorівні протягом 2013-2017 рр.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП номінальний, млн. грн.	1465198	1586915	1988544	2383182	2433228
Податкові надходження, млн. грн.	341165	355428	507636	650782	828159
Рівень податкового навантаження, %	23,28	22,40	25,53	27,31	34,04
Втрати податкових надходжень, млн. грн.	170582,5	177714	253818	325391	414079,5

Джерело: складено авторами на основі [4; 12]

до уникнення оподаткування, маючи при цьому більше можливостей, то все ж найбільші порушення у сфері оподаткування за обсягом будуть спостерігатися у середньому та великому бізнесі через їхню домінуючу роль в економіці держави.

Наступною особливістю є так звана «олігархічність» бізнесу. На думку В. Дубровського, В. Черкашина, великі компанії менш схильні до уникнення податків, аніж малі, або мають для цього менше можливостей. Проте таке твердження не працює для вітчизняних економічних умов. Бухгалтерський облік у багатьох компаніях дублюється: поруч з офіційним ведеться справжній, для власника. Публічні акціонерні товариства непопулярні, а навіть у разі

їх створення мажоритарний власник має повний контроль [6].

Щодо спрощеного оподаткування діяльності малого бізнесу, то це є способом компромісної детінізації: завдяки наявності такої системи офіційна реєстрація стає відносно більш привабливою порівняно з роботою у цілковитій «тіні», оскільки забезпечує легальність та мінімальний правовий захист, не вимагаючи при цьому обтяжливої паперової роботи (ведення обліку) та даючи змогу сплачувати помірні податки. У результаті в Україні відносно меншою (порівняно з країнами з аналогічним доходом на душу населення) проблемою є суто неформальний сектор, який складається з незареєстрованих офіційно економічних одиниць [6].

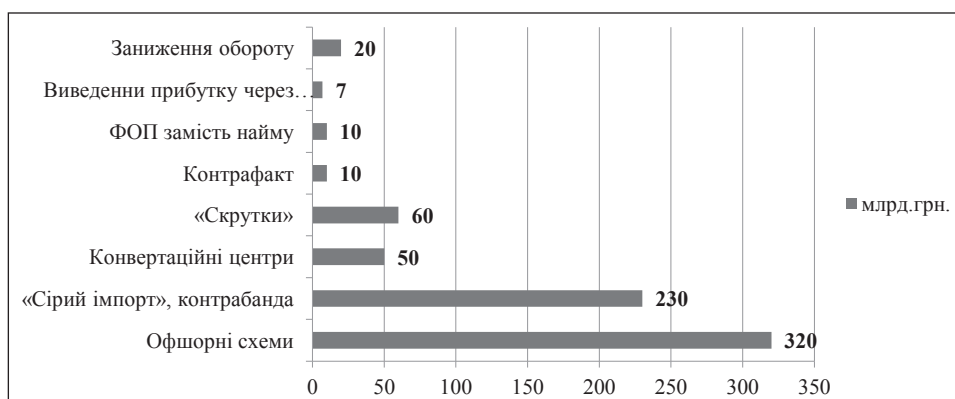

Рис. 3. Обсяги оборотів основних схем ухилення сплати податків, млрд. грн.

Джерело: складено авторами на основі [6; 5]

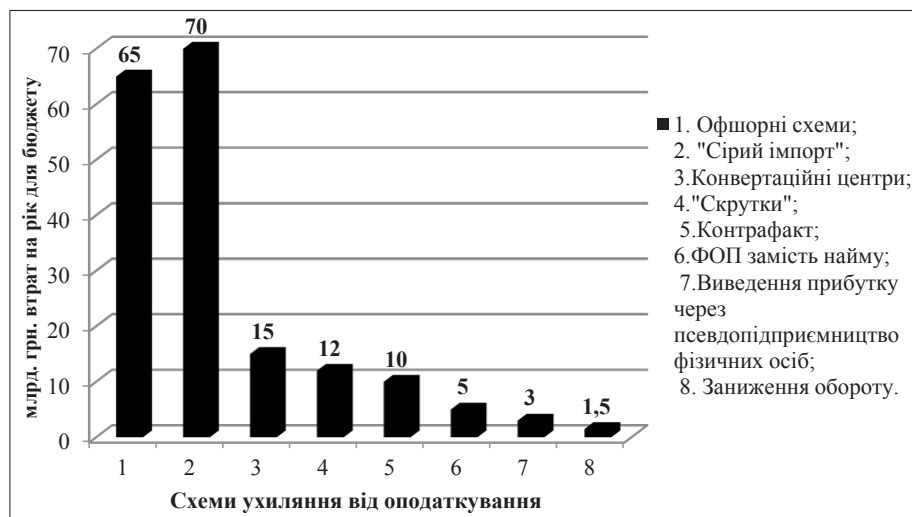

Рис. 4. Рівень утрат надходжень до державного бюджету від реалізації схем уникнення сплати податків

Джерело: складено авторами на основі [6]

Таблиця 3

Доходи і видатки державного бюджету України протягом 2013-2017 рр., млн. грн.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
Доходи державного бюджету	429986	443983	652031	782748	1016788
Видатки державного бюджету	505844	523126	679871	835590	1056760
Дефіцит державного бюджету	-75858	-79143	-27840	-52842	-39972
Дефіцит держ. бюджету у % до ВВП	5,18	4,99	1,40	2,22	1,64

Джерело: складено авторами на основі [4]

Кожна з вищенаведених схем несе значні втрати державного бюджету (рис. 3). Зауважимо, що така оцінка є приблизною і недостовірною, адже важко підлягає обрахунку.

Провідна роль у забезпеченні виконання державної функції щодо регулювання економічних процесів належить податкам, які справляють до державного бюджету. Податкові надходження займають найбільшу частку серед інших джерел утворення бюджетних ресурсів (табл. 1).

У 2013 р. податкові надходження становили 79,34% доходів державного бюджету, у 2014 р. – 80,05%, у 2015 р. – 77,85%, у 2016 р. – 83,14%, у 2017 р. – 81,45%.

Зважаючи на отримані показники, можна стверджувати, що протягом 2016-2017 рр. спостерігається зростання показника питомої ваги, отже, податкове навантаження зростає (табл. 2), що, своєю чергою, може призвести до подальшого переходу бізнесу в тінь.

Проведені розрахунки несплачених податків із тіньового сектора економіки України свідчать про зростання в останні роки втрат бюджету країни. Так, у 2015 р. було недоотримано близько 253 818 млн. грн., у 2016 р. ця сума становила 325 391 млн. грн., а в 2017 р. втрати від тінізації становили вже 414 079,5 млн. грн., або 40,72% бюджету України [14].

Рівень утрат бюджету від вищенаведених схем (рис. 4) засвідчує, що наймасштабніші схеми ухиляння від податків застосовуються в Україні великими підприємствами.

Дані підприємства зазвичай домінують у своїх галузях і зазвичай мають політичний захист та імунітет від контролю фіскальних і правоохоронних органів. Лідерами найвищого і найнижчого рівнів тінізації економіки є підприємства

добувної промисловості, а також сільського, лісового і рибного господарства (рис. 5).

58% від офіційного ВВП
«Добувна промисловість»

12% від офіційного ВВП
«Сільське, лісове та рибне господарство»

Рис. 5. Галузі економіки з найвищим та найнижчим рівнями тінізації діяльності, 2017 р.

Джерело: складено авторами на основі [14]

За підрахунками деяких фахівців, частка АПК у ВВП країни становить близько 12%, тоді як у загальних обсягах сплачених податків рівно вдвічі менша і становить 1% податкових надходжень до бюджету. У 2017 р., за даними аналітиків, через надання податкових пільг бюджет України недоотримав 19,28 млрд. грн. [4].

Отже, зростання уникнення від сплати податків вкорінює явище тінізації економіки країни, що, своєю чергою, призводить до структурних деформацій і нестабільності соціально-економічного розвитку держави. Економіка «тіні» створює гостру проблему дефіциту державного бюджету (табл. 3).

Маастрихтською угодою визначено, що допустимим є дефіцит на рівні 3% від ВВП. Хоча такий норматив є досить умовним, тому що межа безпеки бюджетного дефіциту залежить від особливостей конкретної країни у тій чи іншій економічній ситуації [8, с. 622].

Щоб проаналізувати втрати державного бюджету, необхідно передусім проаналізувати

Таблиця 4
Аналіз динаміки та структури податкових надходжень до державного бюджету України протягом 2013-2017 рр., млн. грн.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
ПДВ	181717	189241	246858	329911	434041
Податок на доходи фізичних осіб	72151	75203	99983	138782	185686
Акцизний податок	36668	45100	70795	101751	121449
Податок на прибуток	54994	40201	39053	60223	73397
Інші податки та збори + відшкодування ПДВ	-4365	5683	50947	20115	13586
Всього	341165	355428	507636	650782	828159

Джерело: складено авторами на основі [4]

Таблиця 5
Зміна питомої ваги податкових надходжень у загальній структурі бюджету країни протягом 2013-2017 рр., %

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
ПДВ	53,26	53,24	48,63	50,69	52,41
Податок на доходи фізичних осіб	21,15	21,16	19,70	21,33	22,42
Акцизний податок	10,75	12,69	13,95	15,64	14,66
Податок на прибуток	16,12	11,31	7,69	9,25	8,86
Інші податки та збори + відшкодування ПДВ	-1,28	1,60	10,04	3,09	1,64
Всього	100	100	100	100	100

Джерело: складено авторами на основі [4]

Таблиця 6

Аналіз податкових надходжень ПДВ та динаміка його відшкодування протягом 2013-2017 рр.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
ПДВ, млн. грн.	181717	189241	246858	329911	434041
Відшкодування ПДВ, млн. грн.	54448	50216	68405	94405	120061
% у відношенні до податкових надходжень по ПДВ	29,96	26,54	27,71	28,62	27,66

Джерело: складено авторами на основі [4]

структуру дохідної частини бюджету і з'ясувати, яку питому вагу становлять статті податкових надходжень до бюджету України (табл. 4).

Отже, як бачимо з наведеної вище таблиці, питома вага деяких статей надходжень є особливо значною. Дослідимо, як вона змінювалася протягом 2013-2017 рр. (табл. 5).

Як свідчать дані табл. 5, основу податкових надходжень становлять надходження зі сплати податку на додану вартість. Їхня питома вага за весь аналізований період у цілому не змінюється і становить 50-54%. Як ми вже згадували вище, впровадження у 2015 р. системи електронного адміністрування ПДВ, яка зменшувала обігові кошти підприємств, дала змогу вирішити значну частину проблем, пов'язаних з ухиленням від сплати ПДВ. Зокрема – ліквідувати одну з найпотужніших схем: «емісію» фіктивного податкового кредиту фірмами-одноденками, що створювали його «з повітря» у будь-яких необхідних замовнику обсягах [12].

Варто зазначити, що цікавим моментом є процес відшкодування ПДВ, де зустрічається саме багато схем від уникнення податків, адже відшкодування становлять третину всіх податкових надходжень із ПДВ. Збільшуючи чи зменшуючи обсяги відшкодування ПДВ, держава в такий спосіб регулює виконання дохідної частини бюджету, тому зупинимося на аналізі відшкодування детальніше (рис. 6).

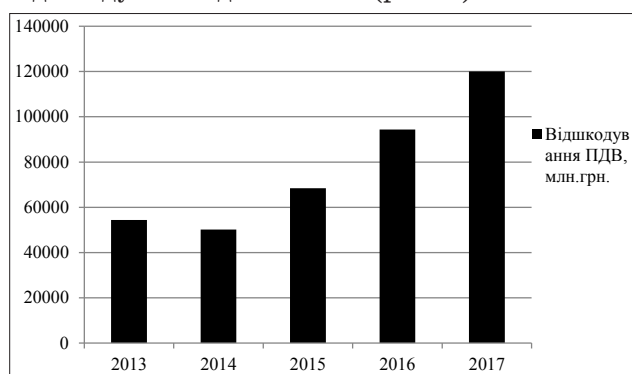

Рис. 6. Динаміка відшкодувань ПДВ протягом 2013-2017 рр.

Джерело: складено авторами на основі [4]

Отже, рівень відшкодувань із ПДВ є доволі суттєвим, і виникає можливість чималих зловживань. Варто зазначити, що в даному контексті функціонують добре влаштовані схеми щодо відшкодування ПДВ, а саме:

1. механізм відшкодування ПДВ під час проведення операцій з реалізації товарів за цінами, нижчими від вартості придбання. Тобто

підприємство купує товари не напряму від постачальника, а через «ланцюжок» фіктивних фірм, які корегують ціну в бік значного зростання. Отриманий же товар надалі реалізується за його реальною вартістю. Таким чином, різниця у ціні на товари під час їх придбання та продажу дає можливість підприємствам сформулювати від'ємне значення щодо ПДВ. У результаті платник податку «чесно» претендує на відшкодування ПДВ у розмірі, що становить різницю між податковим кредитом та податковим зобов'язанням, що виникли внаслідок здійснення операції. У результаті фіктивні відшкодування зростають, а разом із ними і дефіцит державного бюджету, а також невиконання дохідної частини бюджету;

2. відшкодування ПДВ із бюджету за експортними операціями, що здійснюються за завищеними цінами, використовуючи в ланцюгу офіційного виробника.

Близько 30% бюджетних надходжень зі сплати ПДВ йде на його відшкодування. Найбільш обтяжливими для платників податків є вимоги податкового законодавства та наявні процедури адміністрування з податку на додану вартість. Запровадження у 2015 р. складної для платників податків системи електронного адміністрування податку на додану вартість (СЕА ПДВ), непрозорі правила реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних, чисельні зловживання з боку фіскального органу правом на анулювання реєстрації платника податку та недосконалий механізм блокування ризикових податкових накладних генерують додаткові та значні витрати часу й коштів платників податків на адаптацію до нових умов ведення податкового обліку й сплату саме ПДВ.

Фактично тягар адміністрування з боротьбою з ухильниками і недобросовісними схемами включно держава повністю перекинула на плечі платників податків. Так, за даними Світового банку (рейтинг DB-2017), 56% часу, витраченого на сплату податків, український бізнес витрачає на дотримання вимог законодавства щодо сплати саме ПДВ [6].

Очевидно, що схеми ухилення часто використовують великі підприємства, адже саме вони відчувають значний податковий тягар. Податкове навантаження має бути оптимальним, тобто таким, яке б давало можливість не лише мобілізувати достатньо коштів до бюджету, а й давати можливість вкладати вивільнені кошти в розширення виробництва та стимулювання інвестиційних процесів в Україні.

Прагнення до рівноваги бюджетних доходів і витрат шляхом збалансованості державного бюджету – це сьогодні одне з головних завдань держави, і одним зі шляхів його вирішення є реформування фіскальної політики [8, с. 622]. Тому для забезпечення належного рівня податкових надходжень до державного бюджету необхідно реформування податкової системи України.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, головні проблеми в боротьбі з уникненням оподаткування – нераціональна податкова політика, низький рівень податкової культури, складний процес нарахування податків та ін. Для вирішення цих проблем можна запропонувати одночасне впровадження низки реформ. Прозорість нарахування та сплати податків, зменшення податкового тягаря та одночасне підвищення відповідальності за ухилення від сплати податків – це ті необхідні елементи реформування, які позитивно вплинуть на податкову систему України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналітичні дані щодо податкових надходжень та ухилення від сплати податків / Офіційний сайт Державної фіскальної служби. URL: <http://sfs.gov.ua/>.
2. Варналій З.С. Теоретичні засади детінізації економіки України. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2014. № 1. С. 46-53.
3. Десятнюк О.М. Стратегічні орієнтири управління податковими ризиками. Бізнес Інформ. 2012. № 11. С. 248-251.
4. Доходи та видатки державного бюджету України. URL: <http://cost.ua/budget/revenue/>.
5. Дубровський В. Рейтинг схем ухилення від податків: на чому український бюджет утрачає найбільше. URL: <https://voxukraine.org/uk/rejting-shem-uhilennya-vid-podatkov-ina-chomu-ukrayinskij-byudzh-et-vtrachaye-najbilshe/>.
6. Дубровський В., Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/ уникнення оподаткування в Україні. 2017. URL: <http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Instrumentariy-uhilyannya-vid-splati-podatkov-2017.pdf>.
7. Іванов Ю.Б. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навч. посіб.; за ред. Ю.Б. Іванова, І.А. Майбурова. Х.: ІНЖЕК, 2010. 492 с.
8. Корягіна Т.В., Якименко К.А. Проблема ухилення від податків та наслідки цього явища для бюджету України. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/148.pdf>.
9. Крисоватий А.І., Томнюк Т.Л. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2012. 212 с.
10. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу: монографія. К.: Комп'ютерпрес, 2006. 277 с.
11. Піддомний О.М., Глущенко О.О. Нелегальне підприємництво та фінансова система України в умовах глобалізації: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011. 348 с.
12. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
13. Шинкаренко Т. Маастрихтський договір. Політична енциклопедія; редкол.: Ю. Левенець (гол.), Ю. Шаповал (заст. гол.) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. С. 414.
14. Тенденції тіньової економіки в Україні / Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

REFERENCES:

1. Analitychni dani shchodo podatkovykh nadkhodzen ta ukhlyliannia vid splaty podatkiv. Ofitsiyni sait derzhavnoi fiskalnoi sluzhby, available at: <http://sfs.gov.ua> (Accessed 18 April).
2. Varnalii Z.S. (2012) "Teoretychni zasady detinizatsii ekonomiky Ukrainy", Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu, no. 1, pp. 46-53.
3. Desiatniuk O.M. (2012) "Stratehichni oriientyry upravlinnia podatkovymy ryzykamy", Biznes inform: zb. nauk. prats Kharkivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu, no. 11, pp. 248-251.
4. Dokhody ta vydatky derzhavnoho biudzhetu Ukrainy, available at: <http://cost.ua/budget/revenue> (Accessed 18 April).
5. Dubrovskiy V. (2017), Reitynh skhem ukhlyennia vid podatkiv: na chomu ukrainskyi biudzh et vtrachai e / V. Dubrovskiy, available at: <https://voxukraine.org/uk/rejting-shem-uhilennya-vid-podatkov-ina-chomuukrayinskij-byudzh-et-vtrachaye-najbilshe> (Accessed 18 April).
6. Dubrovskiy V., Cherkashyn V. (2017), Porivnialnyi analiz fiskalnoho efektu vid zastosuvannia instrumentiv ukhlyennia/ unykennia opodatkuvannia v Ukraini, available at: <http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Instrumentariy-uhilyannya-vid-splati-podatkov-2017.pdf> (Accessed 18 April).
7. Ivanov Yu.B. (2010) "Podatkova polityka: teoriia, metodolohia, instrumentarii" [Tax polity: theory, methodology, toolkits], VD «INZHEK», Kharkiv, Ukraine.
8. Koriahina T.V., Yakymenko K.A. (2017), Problema ukhlyennia vid podatkiv ta naslidky tsoho yavyscha dlia biudzh etu Ukrainy, available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/148.pdf> (Accessed 18 April).
9. Krysovatiy, A.I. (2012) "Administruvannia podatkiv v Ukraini: orhanizatsiia ta napriamy transformatsii" [Tax administration in Ukraine: organization and directions of transformation], Ekonomichna dumka, Ternopil, Ukraine.
10. Melnyk V.M. (2006) "Opodatkuvannia: naukove obgruntuвання ta orhanizatsiia protsesu" [Taxation: scientific substantiation and process organization], Kompiuterpres, Kyiv, Ukraine.
11. Pidkhomnyi O.M., Hlushchenko O.O. (2011) «Nelehalne pidpriemnytstvo ta finansova sistema Ukrainy v umovakh hlobalizatsii» [Non-profit business and financial system of Ukraine in the conditions of globalization], Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, Lviv, Ukraine.
12. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 18 April).
13. Shynkarenko T. (2011), "Maastrykhtskiy dohovir" [Maastricht Treaty] Politychna entsyklopediia. Parlamentske vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine.
14. Tendentsii tinovoi ekonomiky v Ukraini. Departament ekonomichnoi stratehii ta makroekonomichnoho prohnozuvannia, Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivlia Ukrainy, available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> (Accessed 18 April).

Zamaslo O.T.
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance, Money Turnover and Credit,
Ivan Franko National University of Lviv*

Zubik N.V.
*Master's Degree,
Ivan Franko National University of Lviv*

ANALYSIS OF LOSSES OF THE STATE BUDGET OF UKRAINE FROM THE SCHEMES OF TAX EVASION

The main sources of filling the state budget are taxes. Every citizen of Ukraine is obliged to pay taxes. Considering the essence of taxes is a clear principle of equivalence. The essence of it is that taxpayers pay taxes, and the state, in performing its functions, provides them with public goods.

The tax evasion has negative consequences for the economy of the state and for the state as a whole. While the state budget does not receive funds that belong to it, the costs raise, and the budget deficit appears.

In Ukraine, there are a large number of schemes of tax evasion. The most common are: offshore structures, "grey import" conversion centres, "twisting", counterfeit, instead of hiring employees there are individual entrepreneurs, and underreporting of turnover.

In addition, an important issue is the theft of value-added tax (VAT), including illegal compensation from the budget at export.

Factors that determine the use of schemes of tax evasion are: the structure of the economy as a whole, the specifics of big business, simplified tax system for small businesses.

Each of the above schemes assumes a significant loss to the national economy. The greatest damage to the state budget is applied: Offshore schemes, smuggling, "grey import", "twisting" and the conversion centres.

The level of losses of the budget from the above-mentioned schemes shows that the most massive scheme of tax evasion is applied in Ukraine at large enterprises.

Leaders of the highest and the lowest level of shadow economy are, therefore, the extractive industries, and agriculture, forestry, and fisheries.

The tax burden should be optimal, that is, one that would give the opportunity not only to mobilize sufficient funds in the budget but also give an opportunity to invest the released funds in the expansion of production and stimulation of investment processes in Ukraine. Striving for balance, budget income and expenses by balance the state budget is today one of the main tasks of the state and one of the ways to resolve it is to reform fiscal policy.